

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет біології, географії та екології
Кафедра географії та екології

**МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ
РЕСУРСІВ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 05-413 групи

Спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

Освітньо-професійної програми

«Середня освіта (Географія)»

Кудін Андрій Васильович

Керівник к.геогр.н., ст. викл. Омельченко Н.В.

Рецензент к.б.н., доцентка Шкуропат А.В.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У ШКОЛІ.....	5
1.1 Урок та його типи.....	5
1.2 Викладання географії у середній школі.....	6
1.3 Викладання географії у старшій школі.....	15
РОЗДІЛ 2. РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	21
2.1 Рекреаційні ресурси, їх типи та вплив на господарство.....	21
2.3 Рекреаційні ресурси у шкільному курсу географії.....	22
3.3 Рекреаційні ресурси Миколаївського району Миколаївської області	23
3.4 Альтернативні форми наукової роботи з учнями. Екскурсія та позакласні заходи.	25
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ.....	27
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	36
Додаток А	37

ВСТУП

Актуальність теми

Вивчення рекреаційних ресурсів у шкільному курсі географії є перспективним напрямком роботи з учнівською молоддю. Сучасний світ вже не можливо уявити без поїздок та різноманітних подорожей, тому обізнаність школярів у темі рекреаційних ресурсів дає поштовх вихованню нових спеціалістів у цій галузі та її розвитку задля збільшення внутрішнього та міжнародного туризму.

Мета і завдання дослідження

Метою роботи є сформулювати основні методичні рекомендації стосовно організації процесу викладання географії та вивчення рекреаційних ресурсів. Дослідити рекреаційні ресурси Миколаївського району Миколаївської області та дати методичні рекомендації стосовно вибору об'єктів рекреації для вивчення учнями.

Завданнями роботи є:

1. Дослідити основні засади викладання курсу географії в школі.
2. Проаналізувати рекреаційні ресурси Миколаївського району миколаївської області.
3. Провести практичну апробацію отриманих результатів.

Об'єкт дослідження процес та перспективи вивчення рекреаційних ресурсів у шкільному курсі географії.

Предмет дослідження практичне застосування рекреаційних ресурсів при вивченні курсу географії у школі.

Методи наукового дослідження:

Метод літературного аналізу – який був використаний при дослідженні документів, що регламентують проведення уроків географії та пошуку об'єктів рекреації.

Метод аналізу картографічних джерел – був використаний для аналізу особливостей просторового розміщення об'єктів рекреації у Миколаївському районі Миколаївської області.

Метод польових досліджень – був використаний при проведенні дослідження деяких об'єктів рекреації Миколаївського району Миколаївської області.

Метод дистанційного дослідження – був використаний при проведенні дослідження об'єктів рекреації Миколаївського району Миколаївської області.

Історичний метод – використовувався при дослідженні та пошуку інформації стосовно об'єктів рекреації Миколаївського району Миколаївської області та їх історії.

Практичне значення одержаних результатів

Зазначені методичні рекомендації дозволять вчителям-початківцям більш структуровано та якісно проводити уроки географії, водночас звертати увагу на об'єкти рекреації рідного краю при вивченні та дослідженні рекреаційних ресурсів у школах Воскресенської, Первомайської селищних, Галицинівської, Мішково-Погорілівської, Шевченківської сільських територіальних громад Миколаївського району Миколаївської області. В роботі міститься перелік об'єктів, готовий до використання у будь-який момент з мінімальною попередньою підготовкою.

Апробація результатів дослідження:

Матеріали кваліфікаційної роботи були використані під час проходження виробничої практики, за тематикою роботи було опубліковано статтю: «Аналіз основних туристичних дестинацій Вітовського району Миколаївської області»

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У ШКОЛІ

1.1 Урок та його типи

Урок географії, як і будь-який урок з іншого предмету, має певну структуру. В залежності від мети, якої мають досягнути учні після уроку, застосовують різні типи навчальних занять.

Уроки, які застосовуються в шкільному курсі, за дидактичною метою, поділяються на наступні типи [1]:

1. *Урок засвоєння нових знань* [1]. Головна мета відповідного заняття полягає в ознайомленні учнів з новими фактами, поняттями, законами, теоріями та твердженнями, які спрямовані на з'ясування їх суті.

2. *Урок формування навичок і вмінь* [1]. Під час проведення відповідних занять, їх дидактична мета спрямована на визначення можливості застосування отриманих знань у різноманітних практичних ситуаціях, а також на формування досвіду відповідного застосування, предметних і загальних навчальних вмінь.

3. *Урок узагальнення і систематизації знань і вмінь* [1]. Провідна мета, занять відповідного типу, полягає в узагальненні та систематизації навчального матеріалу, визначення загальних понять та основних, закономірностей, а також сфер застосування. Основна риса уроків відповідного типу, полягає у набутті школярами нових знань, сформованих на базі систематизації та узагальнення, а а також переосмислення отриманих знань.

4. *Урок контролю і корекції знань і вмінь* [1]. Під час проведення відповідних занять, головна мета полягає у виявленні якості знань і вмінь, які можуть охарактеризувати якість засвоєння учнями певного завершеного блоку навчального матеріалу.

5. *Комбінований урок* [1]. Заняття відповідного типу поєднує в собі дві або більше мети, які проявлялися під час уроків інших типів.

6. *Уроки практичного застосування знань, навичок і умінь* [1]. При проведенні уроків відповідного типу, головна мета полягає в обробці та закріпленні отриманих теоретичних знань та умінь, на практиці. Відповідні заняття характеризуються великим за обсягом і складним за змістом матеріалом.

Серед усіх типів шкільних уроків, комбінований – є найбільш поширеним та займає від 75 до 80 відсотків від загальної кількості занять. Відповідний тип уроку найчастіше використовується в початкових і середніх класах [1].

1.2 Викладання географії у середній школі

Основні завдання шкільної географії зазначені у навчальній програмі для 6-9 класів, затвердженою МОН України:

Шкільний курс географії представляє собою не лише джерело нової інформацією про Землю, він є основою для формування географічного світогляду, він спрямований на виховання дбайливих господарів своєї Землі та любові до рідного краю. Важливим є факт набуття умінь і навичок, які спрямовані на адаптацію до навколишнього середовища, а також адекватної поведінки в ньому [2].

Географічна освіта в сучасній школі спрямована на досягнення наступних завдань [2]:

- отримання та засвоєння знань про найголовніші географічні поняття, про особливості розвитку геосфери, про специфіку взаємозв'язків між природними складовими, про специфічні особливості населення та господарства різних територій, про генезис та еволюцію материків, океанів, а також їх складових частин, згідно до природних та соціально-економічних факторів; природні умови, населення та господарство України; економічну та соціальну географію світу; регіональне природокористування та специфіку навколишнього середовища [2];

- набуття навичок використовувати різні джерела географічної інформації, а саме картографічні, статистичні та ін., які спрямовані на пошук, пояснення та демонстрацію географічних матеріалів для розвитку в учнях фахових компетенцій; вміння здійснювати дії, спрямовані на застосування географічних знань [2];
- на здобуття географічних знань спрямованих на пояснення та аналіз географічних процесів та явищ [2];
- на розвиток інтересу, інтелектуальних та творчих здібностей школярів у процесі географічних досліджень спрямованих на вирішення проблемних завдань, а також здобуття нових знань із географії [2];
- на формування здатності до використання географічних знань та вмінь у повсякденному житті, з метою формування соціально відповідальної поведінки та збереження навколишнього середовища, а також на адаптацію до умов проживання в межах певних територій; до здатності самостійно оцінювати рівень впливу людини на природу, на безпеку довкілля, як сфери життєдіяльності людини; найголовніше на вирішення конкретних практичних завдань [2];
- на формування та виховання екологічної культури, національної свідомості та почуття патріотизму, толерантного ставлення до інших народів, поваги до природних і культурних цінностей різних регіонів і країн світу [2].

Отже, під час вивчення курсу географії найбільш доцільним буде використання уроків засвоєння нових знань, уроків формування навичок і вмінь, уроків практичного застосування знань, навичок і умінь. Ці типи можуть бути поєднані і утворювати комбінований тип уроків. Це пов'язано з тим, що географія – наука про оточуюче середовище в якому ми живемо та процеси в ньому, тому практичне застосування навичок учнями сприятиме більш якісному розумінню оточуючого світу.

При викладанні курсу географії у школі вчитель керується навчальною програмою, нормами та стандартами середньої освіти, затвердженими Міністерством освіти і науки України.

Навчальна програма для загальноосвітніх шкіл розділена на дві окремих частини: середня школа (6-9 класи) та старша школа (10-11 класи).

У пояснювальній записці до навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів зазначено, що метою базової загальної середньої освіти є перехід від предметоцентризму до дитиноцентризму, який спрямований на навчання учня самостійно шукати вихід з проблеми та вміти знаходити необхідну інформацію, замість простого заучування, підвищення свідомості, що відповідає новим стандартам освіти згідно концепції НУШ:

Шкільна програма з географії розроблена на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462), а також відповідно до положення про «Концепції Нової української школи» (2016 р.).

Відповідна програма спрямована на перехід від предметоцентризму до дитиноцентризму, тому що, насамперед потрібно навчати школярів, а не спрямовувати свої зусилля на викладання. На підставі компетентнісного підходу знання мають стати не багажем «про всяк випадок», а ключем до розв'язання проблем, забезпечення успішної самореалізації у соціумі, облаштування особистого життя. Сьогодні неможливо навчити дитину всього, значно важливіше сформувати в неї потребу в неперервній освіті. Тому зміст навчального матеріалу з географії визначено з огляду на корисність та потрібність його за межами школи.

Головною метою базової загальної середньої освіти є розвиток та соціалізація школярів, на формування його національної самосвідомості, загальної та географічної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких навичок і навичок життєзабезпечення, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Головне завдання сучасної загальноосвітньої школи полягає у якісному доборі дидактичного матеріалу, який спрямований на життєву доцільність й функціональність, під час самостійного навчання. Варто також урахувати те, що за сучасних умов, для успішної діяльності сьогодні недостатньо знань і умінь. Дуже важливою є віра в себе та у свої сили, здатність приймати рішення, жити й працювати в колективі, а також зосереджувати зусилля на певних конкретних завданнях, вміти виявляти проблеми, проводити самостійний чи спільний пошук способів її розв'язання, вміти нести відповідальність за власні дії [2].

Структура і зміст програми середньої школи, зазначений у навчальній програмі для 6-9 класів:

Програма з географії, за структурою та змістом, базується на загальних принципах неперервності та послідовності географічної освіти в школі. Важливе значення має її інтеграція до загальної шкільної освіти, яка можлива на основі міжпредметних зв'язків та гуманізації, а також урахування вікових здібностей учнів та практичної спрямованості.

У шкільній програмі з географії знаходять своє відображення змістові лінії, які зазначені у Державному стандарті базової і повної загальної та середньої освіти, а також наскрізні теми передбачені Концепцією Нової української школи.

В структурі географічної програми до кожного курсу прописані очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, а саме їх знань, умінь та певних ціннісних ставлень. Також в програмі наведений базовий мінімум географічної номенклатури, які учні повинні знати.

Оцінювання знань та вмінь учнів з географії відбувається з урахуванням індивідуальних особливостей кожного та зумовлює диференційований підхід. Головний критерій оцінювання знань школярів, базується не на обсязі навчального матеріалу, яким він володіє, а на вмінні його вміння аналізувати та узагальнювати, а також встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Важливим є акцент на вмінні застосовувати знання у в життєвих ситуаціях, а також здібності самостійно набувати знання.

Під час навчання в школі перші географічні знання учні отримують під час вивчення курсу «Природознавство». Подальше поглиблення географічних знань здійснюється у 5 класі, під час подальшого вивчення пропедевтичного курсу «Природознавство». Під час відповідного курсу на доступному для учнів рівні, відбувається формування початкових знань про Всесвіт, Сонячну систему та Землю як планету, а також геосфери та її складові.

Загальна географія, яка викладається у 6 класі, представляє собою перший систематичний шкільний курс. Програма відповідного курсу розрахована на 70 годин, але існує запланований резерв часу, який становить 6 годин. Під час вивчення відповідного курсу, у школярів формуються уявлення про Землю як планету, про особливості її складових оболонок та їх взаємовплив та взаємозв'язок. Наведений курс також містить певну інформацію про географічні відкриття та дослідження нашої планети, про особливості її зображення на глобусах й картах, про кількість і специфіку розміщення населення, про людські раси та їх поширення. Під час курсу також вивчається географічне положення України, а також окремих держав на політичній карті світу. Відповідно, у 6 класі здійснюється формування загальної географічної культури та світогляду школярів, а також поступове навчання мові географічної карти. Школярі оволодівають базовими географічними

уявленнями та поняттями, а також отримують певні навички роботи з різними джерелами географічної інформації.

Для досягнення поставленої дидактичної мети, вчителю який працює в школі необхідно розв'язати наступні навчально-методичні завдання:

- спрямовувати свої зусилля на розвиток пізнавального інтересу учнів до об'єктів і природних процесів які проявляються у навколишньому світі;
- намагатися навчати учнів встановлювати системні зв'язки в географічних знаннях та на підставі цього формувати ключові компетентності: вміння вчитися, громадянська та соціальна позиція, підприємницька діяльність, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, інформаційна;
- активно залучати учнів до практичної діяльності, щодо застосування набутих географічних знань та вмінь у повсякденному житті.

Представленою програмою передбачено виконання восьми практичних робіт, чотири з яких потрібно оцінити обов'язково, решту – на вибір учителя. Крім того, до окремих тем наведено теми досліджень.

Географія материків та океанів викладається у 7 класі, цей курс є логічним продовженням загальної географії, яка вивчалася у 6 класі, а також значною мірою спирається на відповідний матеріал. На вивчення відповідного курсу передбачено 70 годин (2 години на тиждень), а також 6 годин становлять резерв часу.

Провідною метою вивчення географії материків та океанів є формування географічних знань про природні умови материків та океанів, їх цілісність та диференціацію, а також про населення та його життєдіяльність у різних природних умовах. Під час цього курсу розширюються знання про геосферу та її компоненти. Зміст та структура курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі геосфери у житті людей та впливу суспільства на природні умови.

Для досягнення поставленої мети вивчення географії у 7 класі виділено наступні завдання:

- продовжити формувати знання учнів про диференціацію природи Землі від загальнопланетарного до регіонального рівня;
- сформувати географічне уявлення про великі частини земної поверхні, а саме материки та океани, а також їх просторову неоднорідність;
- надати первинні поняття про політичну карту Світу про населення та види його господарської діяльності, а також глобальні екологічні проблеми людства;
- сприяти розвитку картографічної грамотності учнів, формувати практичні уміння та навички, щодо знаходження, систематизації та презентації різноманітної географічної інформації.

Програмою курсу передбачено 12 практичних робіт, чотири з яких є обов'язковими для оцінювання. Практичні роботи виконуються з використанням тематичних карт, атласів, а також контурних карт. Вміння працювати з різними картами є найбільш важливим показником якості підготовки учнів, під час вивчення курсу географії материків та океанів. Слід зауважити, що програмою передбачено також різноманітні дослідження.

Україна у світі: природа, населення представляє собою географічний курс у 8 класі, який спрямований на формування географічного образу своєї держави, як складової світової спільноти країн, на основі комплексного її вивчення. Цей курс допомагає учням усвідомити себе громадянином України, сформувати знання про природу та населення країни, а також свого регіону. Важливим є виховання поваги до народу України, його культури, учні повинні відчувати себе справжнім патріотом своєї держави. Програма курсу розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), серед них 3 години становлять резерв. Важливим принципом формування змісту курсу є інтеграція, яка формується у поєднанні

фізико- та суспільно-географічних складників, яке відбувається під час вивчення природних комплексів, а також населення України та власного регіону. Важливе значення має урахування уже здобутих знань про природні особливості материків і океанів, а також населення країн світу з курсу географії, який вивчався у 7 класі.

Важливий акцент при вивченні населення України спрямовується на основі тем про населення світу, які вивчаються в курсах географії у 6 та 7 класах та внаслідок поглиблення їх змісту. Важлива роль географії у 8 класі полягає у значному її світоглядному потенціалі, а також тісних взаємозв'язках змісту із сучасністю та особистим досвідом учнів.

Для досягнення відповідної мети, необхідно вирішити наступні завдання:

- сформувати у школярів знання та уявлення про Україну як країну, в межах якої відбуваються глобальні та регіональні природні, а також суспільно-географічні та екологічні процеси;
- допомогти розкрити нові поняття і закономірності, а також поглибити та узагальнити раніше сформовані теоретичні знання з фізичної та суспільної географії;
- сформувати уявлення про окремі поняття суспільно-географічного змісту;
- продовжити розвиток практичних умінь і навичок самостійної роботи, що сприятимуть активній соціально відповідальній поведінці учнів у географічному просторі країни.

Програмою передбачено виконання 11 практичних робіт, серед яких чотири оцінюються обов'язково. Відповідні роботи спрямовані на розвиток умінь та навичок роботи з мапами та іншими джерелами географічної інформації. Важливий акцент робиться на виявлення зв'язків між природою та суспільством в межах України, а також їх взаємовпливу, який сприяє подальшому розвитку в школярів навчально-пізнавальних та соціально-професійної компетенцій. Під час курсу

також пропонуються завдання творчого характеру (дослідження), які, як і в попередніх курсах, можна оцінювати вибірково.

У 9 класі географія вивчається в курсі Україна і світове господарство, завдяки відповідному курсу завершується географічна освіта учнів в основній школі на базовому рівні. На наведений курс відводиться 52 години (1,5 години на тиждень), з яких 3 години – це резерв. Головна мета цього курсу полягає у формування знань про тенденції розвитку національного та світового господарства, а також визначення місця України в сучасному світі.

Представлена мета передбачає досягненню наступних завдань:

- сформувати у школярів нові поняття, а також базові знання про суспільну географію Світу та особливості розвитку сучасного господарства в Україні і світі;
- ознайомити учнів із структурою світового господарства та її відображенням в економіці України, найважливішими глобальними екологічними проблемами людства;
- навчити школярів виявляти та аналізувати економічні, соціальні й екологічні процеси та явища на глобальному, регіональному і локальному рівнях;
- показати роль міжнародного співробітництва у розв'язанні глобальних проблем людства;
- розвивати в учнів пізнавальний інтерес, інтелектуальні та творчі здібності, самостійну навчальну діяльність шляхом пошуку та опрацювання географічної і статистичної інформації з різних джерел.

Важливим принципом побудови географічного курсу у 9 класі є інтеграція, яка реалізується через об'єднання суспільно-географічних складових під час вивчення особливостей розвитку та розміщення господарства у світі, Україні та своєму регіоні.

Відповідний географічний курс має визначену практичну спрямованість, яка реалізується під час виконання практичних робіт,

аналітичних завдань та досліджень. Наведеною програмою передбачено виконання семи практичних робіт, з яких чотири є обов'язковими для оцінювання. Всі практичні роботи спрямовані на розвиток умінь і навичок роботи з географічними картами та іншими джерелами інформації.

Програмою курсу передбачено виконання досліджень, тематика яких може бути змінена вчителем у рамках вивчення відповідної теми. При виборі теми дослідження рекомендується враховувати регіональні особливості, навчально-методичне забезпечення та матеріально-технічне оснащення освітньої діяльності.

Із запропонованої тематики досліджень учень за бажанням вибирає 1-2 теми (впродовж року) та виконує його індивідуально або у групі. Результати дослідження презентуються і оцінюються вчителем публічно.

Запропонований розподіл годин за розділами і темами у програмах курсів географії є орієнтовним і може бути змінений учителем в обсязі до 20 % передбаченого програмою часу. Резервну частину навчального часу учитель може використати на свій розсуд для глибшого вивчення або повторення певного навчального матеріалу з урахуванням здібностей та навчальних можливостей учнів конкретного класу або для тематичного оцінювання (уроків систематизації та узагальнення) [2].

1.3 Викладання географії у старшій школі

Окремим документом в шкільній освіті є навчальна програма для старшої школи. Відмінність викладання предметів у старшій школі порівняно з середньою школою заключається у тому, що старшокласники вже дорослі і можуть проводити складну наукову роботу, а викладання предмета стає більш конкретним та науковим. З'являється більше специфічних термінів та визначень.

У навчальній програмі з географії у 10-11 класах (рівня стандарту), затвердженій МОН України, зазначено наступне:

«Курс «Географія» у старшій школі завершує базову географічну освіту учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Програма складена відповідно до типового навчального плану. У 10 класі на її вивчення відведено 52 години (1,5 години на тиждень), а в 11 класі – 35 годин (1 година на тиждень).

Навчальна програма для старшої школи розроблена на основі положень Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, згідно з яким шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі «Природознавство». Загальноосвітня цінність географії полягає у формуванні світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, у якому живе людина.

Зміст програми з географії у старшій школі базується на принципах науковості, неперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів.

Структура курсу відповідно програми

Курс «Географія: регіони та країни», який викладається у 10 класі спрямований на формування у школярів знань про особливості населення та просторової організації господарської діяльності у регіонах світу та окремих країнах. Важливим є вміння орієнтуватися у світових та регіональних суспільно-політичних, соціально-економічних та екологічних процесах.

Пануючою метою географії в 10 класі є формування у учнів географічної картини світу, яка формується на прикладі вивчення систем розселення та просторової організації економічної діяльності в окремих

регіонах і країнах з урахуванням сучасних геополітичних, соціальних, економічних та екологічних аспектів.

Відповідна мета реалізується через вирішення наступних завдань:

- формування у школярів цілісної географічної картини світу;
- визначення ролі географії при розв'язуванні економічних, екологічних і соціальних проблем суспільства;
- створення освітнього середовища для розуміння особливостей регіонів та окремих країн у міжнародному поділі праці;
- формування в учнів геопросторового мислення, а також вміння логічно та послідовно висловлювати свої думки щодо сучасних процесів у світі;
- обґрунтування доцільності наукового підходу до природокористування, мотивування екологічно грамотної, здоров'я збережувальної поведінки;
- формування картографічної грамотності й культури;
- сформування умінь користуватися джерелами географічної інформації, вміння аналізувати її та застосовувати набуті географічні знання в практичній діяльності;
- загальний розвиток здатності учнів до співробітництва під час виконання практичних робіт та проведення досліджень;
- заохочення засобами географії до самореалізації своїх здібностей, інтересів та життєвих планів.

У структурі відповідної програми виділяється Вступ та шість розділів. У Вступі окреслюються завдання курсу, особливості сучасної політичної карти світу, аналізуються ключові проблеми і тенденції світового господарського процесу.

Розділи 1-5 програми спрямовані на ознайомлення з соціально-економічними особливостями регіонів світу та регіональних диспропорцій у розвитку окремих країн.

Завершується вивчення курсу розділом 6 «Україна в міжнародному просторі», завданнями якого є розкрити геопросторову структуру світу, визначити місце України на геополітичній карті світу, окреслити основні вектори сучасної української геополітики, міжнародні економічні зв'язки з регіонами та країнами світу, участь України в процесах європейської економічної інтеграції та реалізації стратегії сталого розвитку.

Наведений у програмі перелік країн для вивчення є орієнтовним. Учителю надається право додавати для детальнішого ознайомлення інші країни, які відповідають інтересам навчального закладу з огляду на його можливі міжнародні зв'язки, а також пріоритетам зовнішньої політики України з урахуванням сучасної політико-економічної ситуації у світі.

Географія у 11 класі представлена курсом «Географічний простір Землі», який розкриває глибоку сутність географічної науки в цілому. Важливо, що цей курс інтегрує знання про природу, людину та її господарську діяльність. Курс формує у школярів чіткі уявлення про основні закономірності будови та розвитку геосфери, а також загальні суспільно-географічні закономірності світу з метою забезпечення сталого розвитку.

Вивчення географії в 11 класі спрямовано на реалізацію таких завдань:

- розуміння геосфери як системи, пояснення її виникнення, функціонування та закономірності будови і розвитку;
- оволодіння вміннями розв'язувати комплексні завдання, які потребують визначення географічної ситуації на конкретній території, моделювання природних, соціально-економічних і геоecологічних явищ та процесів, а також з урахуванням просторово-часових умов і чинників;
- формування географічного мислення для кращої орієнтації у проблемах територіальної організації суспільства та його взаємодії з

природою, а також навичок грамотного вирішення побутових та професійно орієнтованих завдань;

- виховання патріотизму, толерантності до інших народів і культур, соціально-відповідального ставлення до довкілля під час повсякденної трудової і побутової діяльності;

- набуття компетентності в сферах: елементарного географічного моделювання та прогнозування; використання різних географічних знань та умінь в побуті та при підготовці до майбутньої професійної діяльності; забезпечення особистої безпеки, життєдіяльності й адаптації до умов навколишнього середовища.

Структура програми курсу представлена Вступом і трьома розділами. Вступ акцентований на розкриття змісту предмета, а також завдань сучасної географічної науки, її структури, тенденцій розвитку, місця і ролі географії в системі природознавчих наук, житті суспільства, розв'язанні його проблем.

Розділі 1 «Топографія та картографія». В цьому розділі поданий аналіз різних видів географічних карт та розкрито особливості роботи з ними, а також можливості їх використання у побуті та господарській діяльності.

Розділ 2 «Загальні закономірності географічної оболонки Землі». Наведений розділ включає характеристику складових геосфер, розкриває закономірності та зв'язки в географічній оболонці. Геосфера представлена як середовище життя людини і пов'язані з її діяльністю сучасні екологічні проблеми.

У розділі 3 «Загальні суспільно-географічні закономірності світу» розміщення і розвиток видів економічної діяльності і суспільства в сучасному світі розглядаються як результат людської діяльності, яка перетворює неоднорідний у природному відношенні простір відповідно до об'єктивних економічних законів. Головна увага приділена людині. Такий підхід допомагає вибудувати знання про сучасний світ у струнку

схему, зрозуміти просторову логіку розвитку економіки, прогнозувати реальні економічні результати політичних рішень.

Курс безпосередньо пов'язаний не тільки з попередніми курсами географії, він також інтегрує знання, здобуті на заняттях з економіки, історії, інформатики тощо [3].

Окрім вивчення безпосередньо географії за програмою в школі може бути організована позакласна робота з географії: тижні географії, вечори, зустрічі, факультативи, гуртки, екскурсії або походи. Однією з ідей для позакласної роботи може стати дослідження рекреаційних ресурсів рідного краю [4].

РОЗДІЛ 2. РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Рекреаційні ресурси, їх типи та вплив на господарство.

Важливе місце у сучасному світі займають рекреаційні ресурси. Всі рекреаційні ресурси досліджуються та використовуються з основною метою – здійснення туристської діяльності. Щодня тисячі туристів подорожують світом задля задоволення своїх потреб у відпочинку та пізнанні.

Рекреаційні ресурси є важливою матеріальною передумовою формування та розвитку рекреаційної галузі народного господарства, виступаючи ресурсною базою. Відповідні ресурси потребують дуже дбайливого та економного використання, а також охорони та примноження. Наведена ситуація пов'язана з необхідністю їх кількісної та якісної оцінки, які спрямовані на визначення придатності та альтернативності використання в тій чи іншій галузі народного господарства [5].

Всього виділяється три типи рекреаційних ресурсів: природні, історико-культурні та соціально-економічні [5]. Кожний тип ресурсу відіграє власну роль у формуванні галузевої та територіальної організації регіональних рекреаційних комплексів.

Природні рекреаційні ресурси представляють собою певні фактори, речовину і властивості окремих компонентів довкілля, які мають сприятливі для рекреаційної діяльності якісні та кількісні параметри та можуть сприяти організації туризму, відпочинку, лікування або оздоровленню людей. Серед них виділяють лікувальні та оздоровчі фактори багатоцільового призначення (ліси, бальнеологічні умови, поверхневі води), лікувальні ресурси (мінеральні води, грязі, озокерит), а також рекреаційно привабливі гірські, передгірські та заповідні ландшафти.

Історико-культурні ресурси представляють собою історичні пам'ятки культури, які мають суспільно-виховне значення та пізнавальний інтерес, а також можуть використовуватись для задоволення естетичних потреб населення.

Соціально-економічні ресурси представляють собою матеріально-технічну базу цікавих рекреаційних об'єктів. Вони можуть являти собою певну частину матеріального виробництва, яка може забезпечувати потреби рекреації або об'єктів інфраструктури, а також трудові ресурси, зайняті в рекреаційному господарстві [5].

2.3 Рекреаційні ресурси у шкільному курсі географії

У шкільному курсі географії вивчення рекреаційних ресурсів та туризму в цілому передбачене у програмі 9 та 10 класів.

Таблиця 2.1 Розділ IV, Тема 3 навчальної програми [2].

Розділ IV. Третинний сектор господарства		
<p>Знаний компонент: визначає види туризму та надає визначення понять «туризм», «рекреаційні ресурси», «інфраструктура туризму»; дозволяє зрозуміти вплив природних та суспільних факторів на розвиток рекреації та туризму.</p> <p>Діяльний компонент: визначає особливості провідних туристичних регіонів світу; демонструє на карті основні туристичні райони в Україні.</p> <p>Ціннісний компонент: обґрунтовує рівень розвитку туризму в окремих регіонах, країнах, районах України.</p>	<p>Тема 3. Туризм</p> <p>Туризм – це складова національної економіки. Фактори розвитку туризму в регіоні та у країні. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Специфіка природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони. Міжнародний туризм. Основні туристичні регіони світу. Країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.</p>	<p>Підприємливість та фінансова грамотність</p> <p>Визначає роль туризму для розвитку малого та середнього бізнесу в різних регіонах нашої країни. Бере участь у розробленні проекту з розвитку туристичного бізнесу у своєму регіоні.</p>

У 10 класі туризм та рекреаційні ресурси вивчаються рівномірно у всіх розділах, окремо як по кожній країні так і по регіонам.

Задля найкращого сприйняття інформації школярами, виховання любові до рідного краю та патріотизму і гордості за свою домівку, найкраще використовувати об'єкти туристсько-рекреаційної діяльності, що розташовані неподалік від місця проживання та навчання учнів.

3.3 Рекреаційні ресурси Миколаївського району Миколаївської області

Для вивчення рекреаційних ресурсів було обрано Миколаївський район Миколаївської області.

У зв'язку з процесом децентралізації в Україні у Миколаївській області було утворено Миколаївський район з районним центром у місті Миколаїв:

«Район створено відповідно до постанови Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року. До його складу увійшли: Миколаївська, Очаківська, Новоодеська міські, Березанська, Воскресенська, Первомайська, Ольшанська селищні, Коблівська, Галицинівська, Мішково-Погорілівська, Шевченківська, Веснянська, Нечаянська, Радсадівська, Степівська, Костянтинівська, Сухоєланецька, Куцурубська, Чорноморська сільські територіальні громади.

Раніше територія району входила до складу Миколаївського (1962—2020), Новоодеського, Березанського, Вітовського, Очаківського районів, ліквідованих тією ж постановою.» [6]

Для пошуку об'єктів рекреації було обрано східну частину Миколаївського району, що до реформи АТУ відносилася до Вітовського району [15]. У попередніх курсових роботах мною велася робота в напрямку пошуку та популяризації рекреаційних ресурсів Миколаївської області, зокрема Вітовського району. Восени 2020 року було надруковано статтю у виданні «Наукові записки Херсонського

відділу Українського географічного товариства (Випуск 2-12)» «Аналіз основних туристичних дестинацій Вітовського району Миколаївської області» [7, 8], у якій було розглянуто основні туристичні дестинації Вітовського району Миколаївської області, які є потенційними об'єктами для проведення екскурсій, вивчення та приведення як прикладу у шкільному курсі географії та позакласній роботі у школах Воскресенської, Первомайської селищних, Галицинівської, Мішково-Погорілівської, Шевченківської сільських територіальних громад Миколаївського району Миколаївської області.

Потенційними об'єктами рекреації для демонстрації учням під час вивчення рекреаційних ресурсів рідного краю у школах Вітовського району є:

- Вітовське джерело (м. Миколаїв) [16, 17]
- Миколаївський глиноземний завод (с. Галицинове) [18]
- Кисляківський Задній маяк (с. Лимани) [19]
- Загоризонтна радіолокаційна станція «Дуга-Н» (с. Луч) [20]
- Завод Сандора ТОВ «PepsiCo» (с. Миколаївське, с. Мішково-Погорілове) [21, 22]
- Троїцький (Малаканівський) колодязь (с. Костянтинівка, с. Калинівка) [23, 24]
- Монастир Костянтина і Олени (с. Костянтинівка) [25]
- Засільський цукровий завод (сmt. Первомайське) [26]

Зазначені об'єкти є приблизним списком основних найвизначніших об'єктів, про які має знати кожен житель наведених громад, адже вищезазначені об'єкти розташовані в межах цих громад, які до реформи АТУ утворювали один район. Знання про ці об'єкти молоддю виховує патріотизм та любов до рідного краю та спонукає їх більш детально вивчати рідні краї та свідомо відноситися до історії та майбутнього.

3.4 Альтернативні форми наукової роботи з учнями. Екскурсія та позакласні заходи.

Окрім уроків, формою наукової роботи з учнями в школи є екскурсія.

Організація екскурсійних послуг є великою школою життя для становлення свідомості нового покоління. Слід зазначити, що крім формування у школярів високих моральних якостей та естетичних почуттів, навчальні екскурсії розвивають спостережливість та увагу. Все це дозволяє учням збагатити свій розум теорією і практикою пізнання навколишнього середовища та опанувати життя у всьому різноманітті.

Екскурсійна діяльність дає учасникам нового досвіду: школярі навчаються розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі, вони краще усвідомлюють та розуміють окремі явища та закони природи. Різноманітні та тривалі спостереження за певними природними явищами сприяють формуванню у учнів матеріалістичного світогляду.

Організація екскурсійних послуг рідним краєм є однією із важливих форм розширення та закріплення знань, які викликають потяг до вивчення рідного краю. Значущість екскурсійної діяльності полягає насамперед у тому, що через неї можна здійснити один із головних принципів — принцип єдності теорії і практики, зв'язку навчання із життям.

На даний момент екскурсійна діяльність набуває значної актуальності у системі туристично-краєзнавчої роботи у різних закладах освіти. Цей вид діяльності передбачає дослідження рідного краю у взаємозв'язку із вивченням планетарних і регіональних особливостей довкілля. Завдяки цьому створюються умови для застосування краєзнавчого матеріалу під час практичної діяльності різних організацій і закладів. Відповідно це забезпечує застосування набутих знань, умінь і навичок, для безпосереднього розвитку молоді та забезпечення її життєвого досвіду. [9]

Так як рекреаційні ресурси вивчаються згідно програми, у деяких випадках виникає необхідність проведення позакласних заходів для пізнання рідного краю. Це може бути віртуальна екскурсія, географічний квест або ж піша прогулянка населеним пунктом, де проживають учні.

У зв'язку з необхідністю документального оформлення екскурсій, необхідністю збору дозволів та інше, деякі педагоги не використовують екскурсії так часто як хотілося б, проте ця форма роботи є ефективною у плані зміни обстановки для активізації пізнавальних функцій школярів.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ

Під час проходження виробничої практики у Новомиколаївській ЗОШ I-III ступенів Первомайської СТГ Миколаївського району Миколаївської області, тема пов'язана з вивченням природно-заповідного фонду України та рекреаційних ресурсів рідного краю була у 8 класі. Учнями 8 класу тема була сприйнята в повному обсязі та вони були зацікавлені. Після уроку окремі учні проявили поглиблений інтерес до об'єктів рекреації рідного краю продовживши розмову на цю тему вже на перерві.

Як було зазначено раніше, пошук та популяризація рекреаційних ресурсів здійснюється в основному для організації туристичної діяльності. Урок пов'язаний з туристичною галуззю та рекреаційними ресурсами присутній у програмі 9 класу:

План-конспект уроку, 9 клас

Туризм, як складник національної економіки, його види.

Мета уроку:

Дати розуміння визначенню туризм;

Познайомити учнів із видами туризму;

Ознайомити з основними туристичними районами України;

Дати характеристику основним туристичним регіонам світу та вивчити їх особливості;

Охарактеризувати чинники розвитку туризму;

Дослідити вплив туризму на національну економіку;

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, зошит, інтернет-ресурси, опорні схеми, мультимедійна презентація.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

- привітання, перевірка відсутніх
- перевірка наявності приладдя
- налаштування дітей на роботу на уроці

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- Що таке торгівля?
- Які ви знаєте види торгівлі?
- Наведіть приклади роздрібної торгівлі
- Які вам відомі чинники розвитку торгівлі?
- Чим відрізняється імпорт і експорт?

III. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасне світове господарство вже не може існувати без різноманітних форм міжнародних економічних зв'язків. Головними з них є: торгівля товарами, кредитно-фінансові відносини, науково-технічні зв'язки, надання послуг і такою ж важливою формою є туризм. Тож давайте сьогодні на уроці спробуємо пояснити, що таке туризм, познайомимося із його видами та спробуємо з'ясувати значення туризму. Також познайомимося із туристичними районами України та туристичними регіонами світу.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Як ви розумієте термін туризм? (відповіді, записування терміну)

Туризм — подорож, що здійснюється за певним маршрутом, поєднуючи відпочинок, оздоровлення та пізнавальну діяльність.

За певними критеріями туризм класифікують на:

На туризм, як і на будь-яку галузь господарства впливають певні суспільно-географічні чинники:

Однак і фізико-географічні чинники мають важливий вплив:

Україна має такі рекреаційні райони:

Світ також розділяється на туристичні регіони:

Яке ж значення туризму?

Значення туризму:

- відновлення психофізіологічного стану і працездатності людини;
- підвищення зайнятості населення;
- дії на культуру місцевих жителів;
- збільшення обігу грошей в регіоні, в т. ч. іноземної валюти;
- залучення інвесторів;
- збільшення податкової складової в регіоні.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

- Дайте визначення поняттю «туризм»?
- Назвіть вам відомі види туризму ?
- Які чинники впливають на розвиток туризму?
- Які туристичні райони є в Україні?
- Які туристичні регіони світу вам відомі?
- Яке значення туризму для людей та економіки?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати параграф книги.

Цей урок познайомить учнів з визначенням туризму та його значенням у господарстві країни та регіону. Наочні матеріали допоможуть більш якісно засвоїти знання учнями та в подальшому активізувати пізнавальну діяльність. Книга Географія 9 клас авторства Бойко В.М. є більш зручною порівняно з іншими, так як там найдоступніше розкрито цю тему. [27]

Додатковим джерелом знань для учнів в умовах дистанційного навчання, можливих пропусків занять з-за хвороби чи з іншого приводу, може стати youtube-канал «MON UKRAINE» [13]. На ньому завантажуються відеозаписи онлайн-уроків з різноманітних предметів та географії включно. До теми уроку «Туризм, як складник національної

економіки, його види.» на каналі MON UKRAINE розміщено відеозапис з теми уроку «9 клас. Географія. Туризм в Україні (Тиж.5:ПН)» який допоможе більш детально розкрити тему. [14]

ВИСНОВКИ

Тематика викладання курсу географії досить добре вивчена, існує достатня кількість методичних та практичних рекомендацій стосовно проведення навчального процесу у школі. Головним видавником рекомендацій стосовно освітнього процесу в Україні є Міністерство освіти і науки України, яке затверджує навчальні програми для учнів загальноосвітніх шкіл та дає методичні та практичні рекомендації стосовно вивчення курсу. Проте тема рекреаційних ресурсів, особливо місцевих, вивчена досить погано, адже у сучасному світі туристична привабливість місцевості є одним з факторів притоку інвестицій та розвитку регіону, що спонукає більш активну популяризацію цього напрямку.

У роботі було досліджено основні засади викладання в школі задля якісного проведення уроків географії під час навчального процесу, зазначено актуальні відомості стосовно програми курсу географії у середній та старшій школі, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Задля виховання патріотичної та свідомої молоді, посилення інтересу до рідного краю учні школи мають знати загальні відомості про свій край. У роботі було визначено поняття рекреаційних ресурсів, розділення на типи та роль рекреаційних ресурсів у шкільному курсі географії, зазначені основні об'єкти рекреації, розташовані у Миколаївському районі Миколаївської області та наведено альтернативні форми наукової роботи з учнями.

Практично доведено інтерес учнів до об'єктів рекреації рідного краю, необхідність їх вивчення та дослідження нових туристсько-рекреаційних об'єктів задля підвищення іміджу України та популяризації внутрішнього та міжнародного туризму. Наведено орієнтовний план-конспект уроку та зазначено додаткові тематичні джерела.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Типи сучасного уроку - географії, економіки та фінансової грамотності URL: http://mirgorod-gorono.at.ua/publ/metodob_39_ednannja_vchiteliv/geoeconom/tipi_suchasnogo_uroku/25-1-0-147 (дата звернення: 17.04.2021)
2. Географія, 6-9 класи, Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2020/geografiya-6-9-14.07.2017.pdf> (дата звернення: 17.04.2021)
3. ГЕОГРАФІЯ 10 - 11 класи (Рівень стандарту) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/21.12.%20geografia/geografiya-10-11final-21112017.doc> (дата звернення: 17.04.2021)
4. Форми і методи організації позакласної роботи з географії URL: <https://vseosvita.ua/library/formi-i-metodi-organizacii-pozaklasnoi-roboti-z-geografii-11126.html> (дата звернення: 17.04.2021)
5. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. К.: Центр навчальної літератури. 2007. 312 с.
6. Миколаївський район – Вікіпедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Миколаївський_район (дата звернення: 17.04.2021)
7. Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства: зб. наук. праць, за ред. І. О. Пилипенка, Д. С. Мальчикової., Вип. 12, Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020, 80 с.
8. Кудін А. В. Аналіз основних туристичних дестинацій Вітовського району Миколаївської області: Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства: зб. наук. праць, за

- ред. І. О. Пилипенка, Д. С. Мальчикової, Вип. 12, Херсон: Гельветика, 2020, С. 29-38.
9. Альтгайм Л. Б. Основне значення та принципи організації екскурсійних послуг: Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки № 6(1).: 2014. С. 215-219
10. Конспект уроку з географії, 9 клас «Туризм, як складник національної економіки, його види» URL:
<https://vsimosvita.com/turizm-yak-skladnik-natsionalnoyi-ekonomiki-yogo-vidi/> (дата звернення: 17.04.2021)
11. Навчальні програми для 5-9 класів | Міністерство освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення: 17.04.2021)
12. Навчальні програми для 10-11 класів | Міністерство освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 17.04.2021)
13. MON UKRAINE – YouTube URL:
<https://www.youtube.com/channel/UCQR9sMWcZshAwYX-EYH0qiA> (дата звернення: 17.04.2021)
14. 9 клас. Географія. Туризм в Україні (Тиж.5:ПН) – YouTube URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=djIJJcxtX9o> (дата звернення: 17.04.2021)
15. Вітовський район – Wikipedia URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Вітовський_район
16. Жива вода Богоявленська URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2705669-ziva-voda-bogoavlenska.html> (дата звернення: 17.04.2021)
17. Історія краю | Курс на Корабельный | Страница 2 URL:
<https://korabelniy.wordpress.com/tag/%D1%96%D1%81%D1%82%D>

- 0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-
%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%8E/page/2/ (дата звернення:
17.04.2021)
18. Миколаївський глиноземний завод | Енциклопедія сучасної
України URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=65278 (дата
звернення: 17.04.2021)
19. Кисляківський задній маяк на Миколаївщині | SunKissed URL:
<https://sunkissed.com.ua/kislyakivskyj-mayak/> (дата звернення:
17.04.2021)
20. Загоризонтная радиолокационная станция «Дуга» URL:
[http://library.voenmeh.ru/jirbis2/files/materials/ifour/book2/book_on_
main_page/2.1.htm](http://library.voenmeh.ru/jirbis2/files/materials/ifour/book2/book_on_main_page/2.1.htm) (дата звернення: 17.04.2021)
21. PepsiCo PepsiCo в Україні | PepsiCo Україна URL:
http://pepsico.ua/company/pepsico_in_ukraine/ (дата звернення:
17.04.2021)
22. Філософія першості. Вісник. Офіційно про податки URL:
<http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/3631> (дата звернення:
17.04.2021)
23. За один підйом — 100 літрів води: на Вітовщині збереглася
турецька степова криниця URL:
[https://korabelov.info/2018/08/96033/za-odin-pidyom-100-litriv-vodi-
na-vitovshhi/](https://korabelov.info/2018/08/96033/za-odin-pidyom-100-litriv-vodi-na-vitovshhi/) (дата звернення: 17.04.2021)
24. Степові криниці Вітовщини. Віктор Мних | Facebook URL:
[https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2602078414805
42&id=100024739852328](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=260207841480542&id=100024739852328) (дата звернення: 17.04.2021)
25. Монастир Костянтина і Олени, Костянтинівка URL:
[https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/77736_monastyr-konstantina-
i-elenu.htm](https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/77736_monastyr-konstantina-i-elenu.htm) (дата звернення: 17.04.2021)

- 26.Юкрейніан Шугар Компані — ED&F Man Ukraine - ED&F Man Ukraine URL: <https://edfmanua.com/vyrobnytstvo/yukrainian-shuhar-kompani> (дата звернення: 17.04.2021)
- 27.Географія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Бойко В. М. та ін. Тернопіль: Підручники і посібники, 2017. 272 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, _____,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

_____ (підпис)

_____ (ім'я, прізвище)